

Η πολιτιστική κληρονομιά στην κατεχόμενη Κύπρο 50 χρόνια μετά την τουρκική εισβολή

/ [Γνώμες](#)

Σέ λίγους μήνες συμπληρώνονται πενήντα χρόνια από τήν τουρκική εισβολή στήν Κύπρο πού εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τήν κατοχή τοῦ 37% τῆς πατρίδας μας. Οἱ πληγές τῆς κατοχῆς ἀκόμα αἰμορραγοῦν καί τίποτα δέν φαίνεται ἀνθρωπίνως ἱκανό, νά θέσει τέρμα στήν ἀλαζονική καί ἀδιάλλακτη στάση τῆς τουρκικῆς κυβέρνησης καί τῆς ὑποτελοῦς σ' αὐτήν τουρκοκυπριακῆς διοικούσας στά κατεχόμενα ἡγεσίας.

• **Ἐπισκόπου Νεαπόλεως κ. Πορφυρίου**

Ἀμέσως μετά τήν εισβολή ξεκίνησε ἡ συστηματική λεηλασία καί βεβήλωση τῶν χώρων λατρείας, τῶν κοιμητηρίων, ἀρχαιολογικῶν χώρων, μουσείων καί ἰδιωτικῶν συλλογῶν. Στήν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ἐντός τῶν κατεχόμενων περιοχῶν

άνηκουν 575 τουλάχιστον μνημεία. Μεταξύ αὐτῶν 19 μονές, μέ πιό γνωστές τή Μονή τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, ἰδρυτῆ τῆς Ἐκκλησίας μας, καθώς καί τή Μονή τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα στό ἄκρο τῆς χερσονήσου τῆς Καρπασίας. Μεγάλο ἀριθμό μνημείων καί ἱερῶν χώρων διαθέτουν ἐπίσης οἱ θρησκευτικές κοινότητες τῶν Μαρωνιτῶν, Ἀρμενίων καί Λατίνων τῆς Κύπρου. Ἐπίσης ἡ Ἀγγλικανική ἐκκλησία καί οἱ Ἑβραῖοι.

Κατά προσέγγιση στό κατεχόμενο τμήμα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὑπάρχουν 255 μνημεία, στή Μητρόπολη Κερύνειας 156, στή Μητρόπολη Μόρφου 44, στή Μητρόπολη Κωνσταντίας καί Ἀμμοχώστου 95, στή Μητρόπολη Κύκκου καί Τηλλυρίας 3, στή Μητρόπολη Τριμυθοῦντος 13. Πέραν τούτων στίς κατεχόμενες περιοχές διατηροῦν μετόχια τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων καί ἡ Μονή Ἀγίας Αἰκατερίνης στό Σινά.

Ἀπό τά ὀρθόδοξα μνημεία, 72 βρίσκονται ἐντός στρατοπέδων τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, σέ στρατιωτικές ζῶνες, ἢ ἐντός τῆς νεκρῆς ζώνης. Σχεδόν ὅλα εἶναι ἀπροσπέλαστα γι' αὐτό καί εἶναι ἀδύνατη ἡ περιγραφή τῆς κατάστασης στήν ὁποία εὐρίσκονται σήμερα. Κάποια ἀπό αὐτά χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀποθῆ-κες στρατιωτικοῦ ὕλικου.

Σημαντικά θρησκευτικά μνημεία ἔχουν καταστραφεῖ ἀπό τούς Τούρκους μέ μπουλντόζες, ὅπως ὁ κεντρικός ναός τῆς Παναγίας τῆς Αὐγασίδας (12ος αἰώνας) στήν ὁμώνυμη Μονή, στή Μηλιά Ἀμμοχώστου, ὁ ναός τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης στό Γεράνι, ὁ Προφήτης Ἡλίας στό χωριό Βουνό, δύο ναοί τῶν Ἀγίων Ἀββακούμ καί Ἀνδρέα στό Ριζοκάρπασο, ὁ Ἅγιος Σπυρίδωνας στό Μαραθόβουνο, δύο ναοί τῶν Ἀγίων Θωμᾶ καί Δημητρίου στό Τρίκωμο, τοῦ Ἀγίου Γεωργίου στό Πραστειό Μεσαορίας, ὁ Ἅγιος Γεώργιος στά Φτέρυχα, δύο ναοί τῶν Ἀγίων Μάμα καί Προφήτη Ἡλία στή Λύση, τῆς Παναγίας στήν Κυθρέα, τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στό Λεονάρισσο, ὁ Ἅγιος Δημήτριος στήν Ἀγία Τριάδα (Γιαλούσας), ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος στό Φλαμούδι, ὁ Ἅγιος Μάμας στό Τρίκωμο κ.α.

Τό κατοχικό καθεστῶς ἐπέβαλε ἢ ἐπέφερε τή συστηματική ἀλλαγὴ χρήσης τῶν μνημείων: ὀγδόντα περίπου ναοί μετατράπηκαν σέ τζαμιά, ἐνῶ ἄλλα σέ πολιτιστικά κέντρα (Ἅγιος Λουκᾶς Λαπήθου, Τίμιος Σταυρός Κυθρέας), ἀποθῆκες, ἀχυ-ρῶνες, ἀποθῆκες στρατιωτικῶν ὑλικῶν. Ἑπτὰ μονές ἢ ναοί ἔχουν μετατραπεῖ γιὰ λόγους προπαγάνδας σέ μουσεῖα, καθώς ἐπίσης γιὰ τήν οἰκονομική τους ἐκμετάλλευση. Στή Μονή τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα μετέτρεψαν τόν κεντρικό ναό σέ μουσεῖο εἰκόνων καί τά κελιά τῶν μοναχῶν σέ ἀρχαιολογικό μουσεῖο μέ ἀρχαιότητες ἀπό τό ἐπαρχιακό μουσεῖο Ἀμμοχώστου. Τόν ναό τοῦ Ἀγίου Μάμα στή Μόρφου μετέτρεψαν ἐπίσης σέ μουσεῖο καί τό μητροπολιτικό μέγαρο σέ μουσεῖο ἀρχαιοτήτων καί βαλσαμωμένων πτηνῶν καί ζώων. Τόν μητροπολιτικό ναό τοῦ

Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στήν Κερύνεια μετέτρεψαν σέ μουσεῖο εἰκόνων ἀλλά σήμερα παραμένει κλειστό. Σέ μουσεῖα μετατράπηκαν ἐπίσης οἱ ἐξῆς ναοί: Παναγίας Ἀσπροφορούσας στό Ἀββαεῖο Πέλλαπαῖς, τή Μονή τοῦ Ἀντιφωνητῆ Χριστοῦ στήν Καλογραία, τήν Παναγία τοῦ Τρικώμου καί τήν Παναγία τήν Περγαμηνιώτισσα στήν Ἀκανθοῦ.

Δυστυχῶς παρά τίς ἐπίμονες διαμαρτυρίες μας, ἀκόμη μέχρι σήμερα ἡ Μονή τῆς Παναγίας Αὐγασίδας (Μηλιά) χρησιμοποιεῖται ὡς στάβλος ζώων. Πρόβατα καί κατσίκες ἐξακολουθοῦν νά μπαينوβγαίνουν στόν ναό τῆς Παναγίας τῆς Ὑπάτης στόν Ἅγιο Ἀμβρόσιο καί ἐντός τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας τῶν Καθάρων στό Λάρνακα Λαπήθου.

Σέ πρόσφατη ἐπίσκεψή μας στό ναό τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στό Λεονάρισσο διαπιστώσαμε τή χρήση τοῦ ἱεροῦ τοῦ ναοῦ ὡς χώρου ἀφόδευσης. Δέν θέλουμε νά χαρακτηρίσουμε τή βεβήλωση αὐτή, γιατί δέν ὑπάρχουν λέξεις ἐπαρκεῖς πού θά μπορούσαν νά περιγράψουν τό αἶσχος αὐτό. Ἄλλα μνημεῖα ἔχουν ἀφεθεῖ ἢ ἐγκαταλειφθεῖ στή φθορά τοῦ χρόνου καί τῶν στοιχείων τῆς φύσης μέ ἀποτέλεσμα νά ἔχουν ὀλοκληρωτικά ἢ τμηματικά καταστραφεῖ. Τέτοια εἶναι ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ στή Χάρτζια, ὁ Ἅγιος Βασίλειος στό Καράκουμι, οἱ Τρεῖς Παῖδες στή Σύγκραση κ.ἄ.

Στήν ἴδια τραγική κατάσταση βρίσκεται καί ἡ συντριπτική πλειοψηφία τῶν κοιμητηρίων μας. Οἱ σταυροί καί οἱ τάφοι πού θρυμματίστηκαν κατά τήν περίοδο τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς παραμένουν βουβοί μάρτυρες μιᾶς συνεχιζόμενης ἱεροσυλίας καί ἀπαράδεκτης ἀδιαλλαξίας πού δέν μᾶς ἐπιτρέπει τήν ἐπιδιόρθωση καί ἀποκατάστασή τους. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν τά κοιμητήρια τοῦ Λευκονοίκου, τῆς Κερύνειας καί τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ἑρμολάου.

Προσπάθειες γιά τή συντήρηση καί διάσωση τῶν μνημείων τοῦ πολιτισμοῦ καταβλήθηκαν καί συνεχίζονται καί ἀπό πλευρᾶς τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Μέ τήν οἰκονομική στήριξη τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν (USAID) συντηρήθηκε ὁ ναός τῆς Παναγίας Περγαμηνιώτισσας (12ος αἰ.) στήν Ἀκανθοῦ, πού ὅπως καί πιο πάνω ἀναφέραμε, μετατράπηκε σέ περιβαλλοντικό καί ἱστορικό μουσεῖο. Ἐπίσης, ὁ ἄρμενικός καθεδρικός ναός τῆς Παναγίας τῆς Τύρου, μητρόπο-λη τῶν Ἀρμενίων στή Λευκωσία καί τά ψηφιδωτά τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Αὐξιβίου στούς Σόλους.

Πιο οὐσιαστική εἶναι ἡ οἰκονομική στήριξη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως πού ἀπό τό 2008 μέχρι σήμερα ἔχει συνεισφέρει μέσω τῆς UNDP στή Δικεινοτική Τεχνική Ἐπιτροπή Πολιτιστικῆς Κληρονομιάς ποσό πέραν τῶν 20 ἑκατομμυρίων εὐρώ γιά τή συντήρηση τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς τῆς Κύπρου. Μέσω τῆς στήριξης

αὐτῆς συντηρήθηκαν μνημεῖα ὅπως: ὁ ναός τῆς Παναγίας Ὁδηγήτριας, παλαιός καθεδρικός τῆς Λευκωσίας (Bedestan-2009), ἡ Παναγία στό Τραχώνι Κυθρέας, ὁ Ἅγιος Νικόλαος στό Συριανοχώρι, ὁ Ἅγιος Αὐξέντιος στή Κώμη Κεπήρ, ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα στήν ὁμώνυμη Μονή στήν Μύρτου, μέρος τῆς Μονῆς τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα στήν Καρπασία, ὁ Ἅγιος Συνέσιος στό Ριζοκάρπασο, ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ στή Γιαλοῦσα, ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ στό Λευκόνοικο, ὁ Τίμιος Σταυρός στήν ἐντός τῶν τειχῶν πόλη τῆς Ἀμμοχώστου, ὁ πύργος τοῦ Ὁθέλλου στήν ἴδια πόλη, ὁ Προφήτης Ἡλίας στή Φιλιά, ἡ Παναγία στήν Ἄσσια, ὁ Ἅγιος Ἀρτέμονας στό Ὀρνίθι, ὁ Ἅγιος Σέργιος καί Βάκχος στόν Ἅγιο Σέργιο, ὁ Ἅγιος Γεώργιος στό Πραστεῖό Μεσαορίας, ὁ Προφήτης Ἡλίας στούς Στύλλους καί ὁ Ἅγιος Μάμας στή Νέα Σπάρτη. Ἐπίσης, τμηματικά ἔργα σέ μνημεῖα ὅπως τά καμπαναριά τοῦ Ἁγίου Μάμα στή Μόρφου καί τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στήν Κερύνεια.

Ὑποστυλλωτικά ἔργα ἔγιναν σέ ναοούς πού κατέρρευσαν τμηματικά, ὅπως οἱ ναοί τῶν Ἀγίων Ἰακώβου τοῦ Πέρση καί Ἁγίου Γεωργίου στή Λευκωσία καί τῆς Παναγίας Μελανδρύνας στήν Καλογραία. Συντηρήθηκαν μνημεῖα ἄλλων θρησκευτικῶν κοινοτήτων, ὅπως ἡ Παναγία τῆς Τύρου, καθεδρικός τῶν Ἀρμενίων στό Ἀραπαχμέτ στή Λευκωσία, οἱ ναοί τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου στήν Κυθρέα, τῆς Ἀγίας Ἄννας στήν Ἀμμόχωστο, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στόν Κορμακίτη, τῶν Μαρωνιτῶν καί τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῶν Λατίνων στήν Κοντέα.

Τήν Τεχνική Ἐπιτροπή Πολιτιστικῶν οἰκονομικά στηρίζει καί ἡ Κυπριακή Δημοκρατία καί ἡ Ἐκ-κλησία Κύπρου, ὅπως καί οἱ Προσφυγικές κοινότητες μέ τή διεξαγωγή ἐράνων.

Αὐτό πού ἀποτελεῖ κατάφορη παραβίαση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας τῶν νόμιμων πολιτῶν τοῦ τόπου αὐτοῦ, εἶναι ἡ ἄρνηση τοῦ κατοχικοῦ καθεστῶτος νά παραχωρήσει ἄδειες τέλεσης Θείας Λειτουργίας ἢ ἄλλων θρησκευτικῶν ἀκολουθιῶν στά περισσότερα τῶν συντηρημένων μνημείων. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν μόνο, σχεδόν ὅλα τά συντηρημένα μνημεῖα στίς κοινότητες πού ζοῦν οἱ ἐγκλωβισμένοι μας. Τά περισσότερα ἐξ αὐτῶν παραμένουν κλειδωμένα ἢ ἐπιχειρεῖται ἡ ἀλλαγὴ χρήσης τους ὅπως οἱ ναοί τῆς Παναγίας Ὁδηγήτριας στή Λευκωσία, Παναγία Περγαμηνιώτισσα Ἀκανθοῦς καί Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στό Λευκόνοικο.

Θλιβερή ἐξέλιξη στό θέμα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἀποτελεῖ τό γεγονός ὅτι ἀπό τῆς ἐκλογῆς τοῦ κ. Τατάρ στήν ἡγεσία τῶν Τουρκοκυπρίων, τό ποσοστό ἀδειῶν τέλεσης θρησκευτικῶν ἀκολουθιῶν στίς κατεχόμενες περιοχές ἔχει μειωθεῖ, ἀπό τό 50% πού βρισκόταν στήν περίοδο Ἀκιντζί, στό 30%. Ἐπίσης στόν

κατάλογο τῶν ἀνεπιθύμητων προσώπων στά ὁποῖα ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος στά κατεχόμενα ἔχουν συμπεριληφθεῖ ὁ Μητροπολίτης τῆς Κωνσταντίας Βασίλειος, οἱ κληρικοί τῆς Μητροπόλεως Κωνσταντίας καί Ἀμμοχώστου καί ὁ ἀρχιμανδρίτης π. Ἰσαάκ Παντελῆ, πρόσφυγας ἀπό τήν Ἀγία Τριάδα πού διακονεῖ τούς ἐγκλωβισμένους συγχωριανούς του στό ὁμώνυμο χωριό τῆς Καρπασίας. Στούς ναούς τῶν ἐγκλωβισμένων χωριῶν ἀλλά καί στούς ἄλλους, ὅταν παραχωρεῖται ἄδεια τέλεσης θρησκευτικῶν ἀκολουθιῶν, ἀστυνομικοί τοῦ ψευδοκράτους ζητοῦν ἀπό τούς κληρικούς τήν ταυτότητά τους καί στήν συνέχεια παραμένουν ἐντός τοῦ ναοῦ φωτογραφίζοντας τούς ἐκκλησιαζόμενους ἢ μαγνητοφωνώντας ὅλα τά τελούμενα.

Ἐπαναπατρισμός κλεμμένης πολιτιστικῆς κληρονομιάς

Ἀπό τό σύνολο τῶν κατεχόμενων μνημείων, μέ ἐξαίρεση αὐτῶν πού βρίσκονται σέ περιοχές πού ζοῦν οἱ ἐγκλωβισμένοι καί τά ἔξι πού μετετράπηκαν σέ ἐκκλησιαστικά μουσεῖα, ὑπολογίζεται ὅτι κλάπηκαν 20 περίπου χιλιάδες εἰκόνες, ἱερά σκεύη, εἰκονοστάσια, τοιχογραφίες, ψηφιδωτά καί ὅλος ὁ ὑπόλοιπος ἐξοπλισμός τῶν ναῶν. Ἡ πλειοψηφία τῶν κειμηλίων αὐτῶν, μέσῳ δικτύων λαθρεμπόρων πῆρε τόν σκοτεινό δρόμο γιά τίς εὐρωπαϊκές, καί ὄχι μόνο, ἀγορές πώλησης κλεμμένων πολιτιστικῶν ἀγαθῶν. Εἶναι εὐρέως γνωστό ὅτι τά κέρδη ἀπό τήν παράνομη διακίνηση καί πώληση κλεμμένων πολιτιστικῶν ἀγαθῶν εἶναι τά τρίτα στή σειρά παγκοσμίως, μετά τά ὅπλα καί τά ναρκωτικά. Ἀπό τό καλοκαίρι τοῦ 1974 ξεκίνησε ὁ Γολγοθᾶς τοῦ ἐντοπισμοῦ καί ἐπαναπατρισμοῦ στήν Κύπρο ὅλων αὐτῶν τῶν κειμηλίων. Τό ἔργο αὐτό εἶναι τιτάνιο, επίπονο, χρονοβόρο καί δαπανηρό. Γιά τό σκοπό αὐτό, τό 2008 ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου συνέστησε τή Συνοδική Ἐπιτροπή Ναοδομίας, Μνημείων καί Χριστιανικῆς Τέχνης. Σέ αὐτήν συμμετέχουν ἐκπρόσωποι τῶν δέκα μητροπόλεων. Ἡ Ἐπιτροπή συνεργάζεται στενά μέ ὅλες τίς ἀρμόδιες δημόσιες ὑπηρεσίες πού ἐμπλέκονται στό θέμα αὐτό: τή Γενική Εἰσαγγελία, τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν, τήν Ἀστυνομία, τό Τμῆμα Ἀρχαιοτήτων καί τό Τμῆμα Τελωνείων. Ὡς Ἐκκλησία συμμετέχουμε καί στήν Ἐθνική Ἐπιτροπή πάταξης, σύλησης καί παράνομης διακίνησης τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς. Ὁ κατάλογος τῶν ἐπαναπατρισθέντων κειμηλίων κατά τή διάρκεια τῶν τελευταίων πενήντα χρόνων εἶναι μέγας. Ἄν ὅμως τόν συγκρίνουμε μέ τό σύνολο τῶν ἔργων τῶν ὁποίων ἡ τύχη τους ἀκόμα ἀγνοεῖται, κρίνεται ὡς συμβολικός.

Περιπτώσεις ἐπαναπατρισμῶν:

Από τις περιπτώσεις των έπαναπατρισμών κλεμμένων κειμηλίων θά κάνουμε ένδεικτική αναφορά μόνο σέ δύο.

A) Ύπόθεση Aydin Dikmen:

Είναι πιστεύω ή πλέον σημαντική υπόθεση άρχαιοκαπηλίας πού έγινε στην Κύπρο κατά τόν 20ό αιώνα για πολλούς λόγους. Ο Τουρκος άρχαιοκάπηλος είναι γνωστός για την διεθνή του δραστηριότητα καί σέ άλλες χώρες: Τουρκία, Περού, Βουλγαρία, Ελλάδα. Για τή δράση του αυτή φυλακίστηκε στην Τουρκία καί στό Μόναχο. Στην δεύτερη περίπτωση για ένα χρόνο. Στην Κύπρο έδρασε μέ την σπείρα του άμέσως μετά την είσβολή σέ συνεργασία μέ τό κατοχικό καθεστώς καί τόν τουρκικό στρατό, γι' αυτό καί πολύ εύκολα προώθησε την λεία του έκτός Κύπρου πρós την Τουρκία, τό Μόναχο καί στή συνέχεια διασπορά τους πρós πώληση, σέ πόλεις τής Εύρώπης καί Άμε-ρικής. Η σπουδαιότητα τής υπόθεσης καταδεικνύεται τόσο από τόν μεγάλο αριθμό των κειμηλίων όσο καί από τόν αριθμό των μνημείων πού λεηλάτησε. Από τή μελέτη των κειμηλίων διαπιστώνεται ότι αυτά προέρχονται από πενήντα τουλάχιστον κατεχόμενες έκκλησίες τής Κύπρου. Αυτά ανήκουν στό μεγαλύτερό τους μέρος στην Όρθόδοξη Έκκλησία τής Κύπρου, την Άρμενική καί Μαρωνιτική κοινότητα, τό Πατριαρχείο Ίεροσολύμων, τό κυπριακό κράτος καί την ιδιωτική συλλογή Χατζηπροδρόμου. Η έπιχείρηση κατάσχεσης των κειμηλίων από τά υποστατικά του Τούρκου άρχαιοκάπηλου πραγματοποιήθηκε τόν Όκτώβριο του 1997 από τις βαυαρικές αστυνομικές αρχές σέ συνεργασία μέ τις αντίστοιχες κυπριακές, την πρώην έπίτιμο πρόξενο τής Κύπρου κα. Τασούλλα Χατζητοφί, τόν πρώην συνεργάτη του Α. Dikmen, όλλανδό κ. Μ. VanRijn καί την Έκκλησία τής Κύπρου. Μεταξύ των 3000 περίπου έργων τέχνης πού κατασχέθηκαν από τά υποστατικά του, 243 προέρχονταν από μνημεία τής κατεχόμενης Κύπρου. Επρόκειτο για εικόνες από τόν 14ο έως τόν 20ό αιώνα, τοιχογραφίες κυρίως από την Μονή του Χριστού Αντιφωνητή (15ος αί.), ψηφιδωτά (Μονή Παναγίας Κανακαριάς 6ου αί.), χειρόγραφα καί αρχαιότητες.

Ο δικαστικός άγώνας για τόν έπαναπατρισμό των κυπριακών κειμηλίων ξεκίνησε τό 2004 στά δικαστήρια του Μονάχου. Μετά από πολλές δυσκολίες καί την τακτική παρακώλυσης τής διαδικασίας από τούς έναλλασσόμενους δικηγόρους του κ. Α. Dikmen, τόν Σεπτέμ-βριο του 2010 τό δικαστήριο αποφάσισε την άπόδοση για έπαναπατρισμό στην Κύπρο του συνόλου των διεκδικουμένων κειμηλίων. Τόν Νοέμβριο ό κ. Dikmen έφεσίβαλε την άπόφαση του δικαστηρίου. Άκολούθησε ή έκδίκηση τής έφεσης καί στις 16 Μαρτίου 2013 ό έφέτης κ. R. Antor έξέδωσε κατόπιν αίτήματος τής δικής μας πλευράς, ένδιάμεση άπόφαση, μέ την όποια 173 κειμήλια αποδόθηκαν στις 18 Ίουλίου για έπαναπατρισμό. Για

συγκεκριμένο αριθμό από τὰ υπόλοιπα κειμήλια ὁ ἐφέτης ζήτησε περαιτέρω διερεύνηση ἀπὸ τὸν βυζαντινολόγο κ. J. Deckers καὶ τὴν διδάκτορα κα. Αἰκατερίνη Χατζηστουλλῆ. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνωμάτευση κατετέθη στὸ ἐφετεῖο τὴν 1η Ὀκτωβρίου 2014. Στὶς 16 Μαρτίου 2015 τὸ ἐφετεῖο ἀποφάσισε τὴν ἀπόδοση 34 κειμηλίων στὴν Κυπριακὴ Δημοκρατία καὶ 49 στὸν Dikmen λόγω ἀμφιβολιῶν τεκμηρίωσης τῆς κυπριακῆς τους προέλευσης.

Ἡ κυπριακὴ Δημοκρατία διὰ δικαστικοῦ ἐντάλματος ἀπαγόρευσε τὴν παράδοση τῶν 49 ἀντικειμένων στὸν Dikmen καὶ ζήτησε τὴν ἀνάκτηση τους ἔναντι τοῦ ποσοῦ πού χρωστοῦσε ὁ Dikmen στὴν Κυπριακὴ Δημοκρατία. Τό δικαστήριό δὲν ἐνέκρινε τὸ αἴτημά μας, γιατί ὁ Dikmen χρωστοῦσε στὶς βαυαρικὲς φορολογικὲς ἀρχὲς τὸ ποσό τῶν 2,5 περίπου ἑκατομμυρίων εὐρώ ἀπὸ φοροδιαφυγές. Γι' αὐτὸ διέταξε τὴν πώληση τῶν ἀρχαιοτήτων σὲ πλειστηριασμό. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 2018 προγραμματίστηκε ἡ δημοπρασία ἀλλὰ τὴν τελευταία στιγμή, ματαιώθηκε λόγω ἀλλαγῆς πολιτικῆς τῆς γερμανικῆς κυβέρνησης.

Συμφωνήθηκε μεταξύ Κυπριακῆς Δημοκρατίας καὶ γερμανικῶν ἀρ-χῶν νὰ μᾶς ἐπιστραφοῦν ὅλα τὰ ἀντικείμενα στὴν κατώτατη τιμὴ ἔναρξης δημοπράτησής τους. Ἔτσι στὰ τέλη Ἰουνίου ἐπαναπατρίσθηκαν τὰ τελευταία 60 κειμήλια τῆς ὑπόθεσης A. Dikmen, πού βρίσκονταν στὰ χέρια τῆς βαυαρικῆς ἀστυνομίας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἔληξε ἡ 27χρονη δικαστικὴ περιπέτεια ἑκατοντάδων κειμηλίων τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς.

B) Ὑπόθεση Lans:

Τέσσερες εἰκόνες τῶν ἀποστόλων Πέτρου, Παύλου, Ἰωάννη καὶ Μάρκου τοῦ 16ου αἰώνα πού κοσμοῦσαν τὸ εἰκονοστάσι τῆς μονῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀντιφωνητῆ καὶ κλάπηκαν μετὰ τὴν τουρκικὴ εἰσβολή, ἐντοπίστηκαν ἀπὸ τὴν κα. Τασούλα Χατζητοφῆ τὸ 1995, νὰ διατίθενται πρὸς πώληση ἀπὸ ζεῦγος ὁλλανδῶν. Μετὰ τὴν ταύτιση τῆς προέλευσής τους ἀπὸ τὸν βυζαντινολόγο κ. Ἀ. Παπαγεωργίου ἀκολούθησε τετραετὴς δικαστικὸς ἀγώνας (1995–1999). Δυστυχῶς τὸ δικαστήριό ἂν καὶ ἀναγνώρισε τὴν κυπριακὴ τους προέλευση ἀπάλλαξε τὸ ζεῦγος Lans θεωρώντας ὅτι ἀγόρασαν τίς εἰκόνες καλῇ τῇ πίστει. Τὴν ἴδια τύχη εἶχε δυστυχῶς καὶ ἡ ἔφεσή μας στὸ ἐφετεῖο τῆς Χάγης τὸ 2002. Τὰ πράγματα πῆραν γιὰ τὴ δική μας πλευρά θετικὴ τροπὴ ὅταν πέντε χρόνια ἀργότερα τὸ 2007, τὸ ὁλλανδικὸ κράτος ἐπικύρωσε τὴν Συνθήκη τῆς Χάγης μὲ τὴν ὁποία προνοεῖται ἡ ἀπόδοση στὰ κράτη προέλευσης πολιτιστικῶν ἀγαθῶν πού ἐξήχθησαν παράνομα κατὰ τὴ διάρκεια πολεμικῶν συγκρούσεων.

Ἡ Ἐκκλησία ζήτησε καὶ ἐξασφάλισε τὸ 2008 γνωμάτευση ἀπὸ μεγάλο ὁλλανδικὸ δικηγορικὸ γραφεῖο πού τὴν προέτρεπε μὲ βάση τὰ νέα δεδομένα στὴν

έπαναδιεκδίκηση τῶν εἰκόνων. Ἔτσι, σέ συνεργασία μέ τό Ὑπουργεῖο Συγκοινωνιῶν καί τή Γενική Εἰσαγγελία ἡ ὑπόθεση ἐπανῆλθε στό προσκήνιο τό 2011. Ἡ ὀλλανδική κυβέρνηση ἀνταποκρινόμενη, κατέσχεσε τίς τέσσερις εἰκόνες ἀπό τόν κληρονόμο τῆς οἰκογένειας Lans, τοῦ κατέβαλε χρηματική ἀποζημίωση καί στίς 18 Σεπτεμβρίου 2013 σέ σεμνή τελετή στό Ὑπουργεῖο Παιδείας τῆς Χάγης παρέδωσε στόν πρέσβη τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καί τήν Ἐκκλησία τίς τέσσερις εἰκόνες γιά ἐπαναπατρισμό στήν Κύπρο.

Ὡς γνωστόν ἡ πολιτική τῆς τουρκικῆς κυβέρνησης γιά τό κυπριακό εἶναι καθορισμένη ἀπό τό Συμβούλιο Ἐθνικῆς Ἀσφαλείας (Σ.Ε.Α) καί αὐτή ἀποσκοπεῖ στήν τουρκοποίηση τοῦ ἤδη κατεχόμενου τμήματος τῆς πατρίδας μας καί τέλος τήν ὀλοκληρωτική κατάληψή της. Ἡ τουρκοποίηση τῶν κατεχομένων ξεκίνησε ἄμεσα τήν ἐπομένη τῆς εἰσβολῆς μέ τόν ἐποικισμό, τήν ἀλλαγὴ τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων τῶν πόλεων, χωριῶν καί τοπωνυμίων πού συνιστοῦν κατάφορες παραβιάσεις τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου. Στόν θρησκευτικό τομέα ἡ τουρκοποίηση ἐπιχειρεῖται μέ τήν ἀνέγερση δεκάδων τζαμιῶν, κάποια ἐξ αὐτῶν φαραωνικῶν διαστάσεων μέ 4 ἢ 6 μιναρέδες, τή βεβήλωση καί ἀλλαγὴ χρήσης τῶν χριστιανικῶν μνημείων ἢ τήν καταστροφή τους.

Ὡς Ἐκκλησία δέν παύουμε νά καταγγέλλουμε *urbi* καί *orbi* τήν ἀπαράδεκτη καί καταστροφική πολιτική τῆς Τουρκίας γιά τούς νόμιμους πολίτες τοῦ τόπου αὐτοῦ καί νά διεκδικοῦμε τήν ἀποκατάσταση τῆς θρησκευτικῆς μας ἐλευθερίας, πού διασφαλίζει τήν ἐλευθερία πρόσβασης, συντήρησης καί ἀπρόσκοπτης λειτουργίας τῶν θρησκευτικῶν μας μνημείων καί ἱερῶν χώρων. Ἡ φωνή τῆς Ἐκκλησίας στούς ἀσέληνους καί πικρούς αἰῶνες τῆς ὀθωμανοκρατίας κράτησε τήν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθέρωσης ἄσβεστη. Τό ἴδιο χρέος ἐπιτελεῖ καί σήμερα μέχρι τήν ἀνατολή μίας βιώσιμης λύσης τοῦ κυπριακοῦ, πού θά διασφαλίζει τά ἀνθρώπινα δικαιώματα ὅπως προνοοῦνται ἀπό τό διεθνές δίκαιο καί τό εὐρωπαϊκό κεκτημένο.

****Τό κείμενο δημοσιεύθηκε στο Περιοδικό “Παρέμβαση Εκκλησιαστική”, τεύχος 58 (Μάιος - Αύγουστος 2024), σελ. 583-590.***